

Виши асистент Ђорђе Перишић, мр

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ОСОБЕНОСТИ ЗАКОНСКОГ УРЕЂИВАЊА ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Друштво са ограниченом одговорношћу, као један облик друштва капитала, представља врло значајну и честу форму привредног организовања свуда у свијету па и код нас. Овај облик привредног друштва уведен је у правни систем бивше Југославије Трговачким закоником за Краљевину Југославију из 1937. године, а поново је регулисан тек Законом о предузећима СФРЈ из 1988. године. Послије распада заједничке државе, у Босни и Херцеговини компанијско право нашло се у надлежности ентитета и Брчко Дистрикта БиХ, тако да је друштво са ограниченом одговорношћу уређено ентитетским законима о предузећима, односно привредним друштвима. У периоду од 1988. године до данас законско уређивање друштва са ограниченом одговорношћу претрпјело је извјесне промјене, које су у највећој мјери биле резултат прилагођавања домаћег правног оквира регулативи Европске уније. Промјене су се углавном односиле на начин управљања друштвом и питања везана за основни капитал. У том смислу, најактивнији је био законодавац Републике Српске. Законом о привредним друштвима РС из 2008, дводомни систем управљања друштвом замијењен је једнодомним, а најзначајније промјене везане за основни капитал односиле су се на смањење минималног износа новчаног дијела основног капитала, који у Републици Српској од 2013. године износи свега 1 КМ. Када се упореде начини уређивања друштва са ограниченом одговорношћу у законима о привредним друштвима Републике Српске, Федерације БиХ и Закона о предузећима Брчко Дистрикта, примјећује се неуједначеност, тако да се поставља питање потребе за хармонизацијом законског регулисања друштва са ограниченом одговорношћу у оквиру Босне и Херцеговине.

Кључне ријечи: Друштво са ограниченом одговорношћу; Конститутивни акт; Улог; Удио; Управа.

Ђорђе Перишић, perke8888@gmail.com.

1. УВОД

Друштво са ограниченом одговорношћу представља неизоставну форму привредних друштава у свим модерним тржишним привредама. Разлози његове велике популарности и широке употребе су многобројни и леже, прије свега, у основним карактеристикама овог друштва. Најприје, то је друштво капитала, што значи да је одговорност чланова за обавезе друштва ограничена до висине њихових улога, тако да остатак њихове имовине само изузетно може бити предмет намирења повјерилаца друштва. Ова форма привредног организовања погодна је за обављање великог броја привредних дјелатности, јавног или приватног карактера, осим оних које се морају обављати у форми акционарских друштава попут: банака, берзи, осигуравајућих друштава и сл. Односи међу његовим члановима могу се уредити на начин како то њима највише одговара, јер начело приватне аутономије има примаран значај и у сфери права привредних друштава. Због тога су и норме закона којима је уређено друштво са ограниченом одговорношћу углавном диспозитивног карактера. С обзиром на ову чињеницу, чланови могу приликом усвајања оснивачког акта унијети више *intuitu personae* елемената и тако приближити ово друштво друштвима лица, или пак могу отићи на другу страну и приближити га акционарским друштвима. Аутономија воље оснивача је нарочито изражена у сфери правила којима се уређују: управљање друштвом и заступање, расподјела добити и сношење губитака, иступање и искључење члана, преношење удјела итд. Сва та питања оснивачи уређују актима друштва и њихове жеље и потребе ће углавном зависити од броја оснивача, односно од величине самог друштва, као и односа међу оснивачима. Атрактивности ове форме привредних друштава доприноси и прилично једноставна процедура оснивања, као и чињеница да се законом не захтијева велики капитал за отпочињање привредне дјелатности. Услови које оснивачи морају испунити приликом оснивања ових друштава, нису бројни ни компликовани, тако да се друштво лакше и брже може основати него што је то случај са акционарским друштвом. Минималан новчани износ основног капитала који се мора унијети приликом оснивања знатно је мањи у односу на акционарска друштва, а у упоредном законодавству је присутна стална тенденција његовог смањења, што значи да је оснивање ових друштава финансијски много лакше за осниваче.

У Босни и Херцеговини ово је најзаступљенији облик привредних друштава. У Федерацији БиХ регистрована су 25.182 друштва са ограниченом одговорношћу, наспрам 440 акционарских, а у Брчко

Дистрикту 1249 наспрам 17 акционарских друштава.¹ У Републици Српској слична је ситуација. У 2016. години, закључно са 31. августом основано је 588 друштава са ограниченом одговорношћу, а свега седам акционарских друштава, а у истом периоду 2015. године године 706 наспрам 24.² Такође, чак 93 % свих привредних друштава у Босни и Херцеговини чине микро и мала предузећа која су углавном организована као друштва са ограниченом одговорношћу.³

Друштво са ограниченом одговорношћу у БиХ уређено је на нивоу ентитета и Брчко Дистрикта. Након распада СФРЈ, на територији Босне и Херцеговине и даље је важио Закон о предузећима СФРЈ из 1988. године.⁴ У Републици Српској, Закон о предузећима⁵ донесен је 1998. године, који је 2008. године замијењен Законом о привредним друштвима.⁶ У Федерацији БиХ Закон о предузећима⁷ је донесен 1995. године и примјењивао се до 1999. године када је донесен Закон о привредним друштвима.⁸ Нови Закон о привредним друштвима, Федерација БиХ донијела је 2015. године.⁹ Брчко Дистрикт свој Закон о предузећима има од 2002. године.¹⁰

Измјене закона ентитета и Брчко Дистрикта о привредним друштвима донијеле су бројне промјене у погледу начина уређивања друштва са ограниченом одговорношћу. Разлог због кога је то чињено, као уосталом и у погледу осталих облика привредних друштава, јесте настојање да се направи бољи привредни амбијент и прилагоде домаћи прописи законодавству Европске уније. Међутим, ако се врше измјене у законодавству, нарочито ако су оне значајније по квантитету или квалитету, мора се повести рачуна о специфичностима привредног развоја, степеноу привредне развијености и традицији и обичајима. Нарочито је важно уочити какве су прагматске потребе и да ли постоје и каква су иску-

¹ Извор: Регистри пословних субјеката у Босни и Херцеговини – <http://bizreg.pravosudje.ba>.

² Извор: Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске – <http://www.apif.net>.

³ Извор: Агенција за статистику БиХ – http://www.bhas.ba/saopstenja/2015/SPR_2015_001_01-bh.pdf.

⁴ Закон о предузећима – ЗОП СФРЈ, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 77/88, 40/89, 46/90 и 61/90.

⁵ Закон о предузећима – ЗОП РС, *Сл. гласник РС*, бр. 24/98, 62/02, 66/02, 38/03, 97/04 и 34/06.

⁶ Закон о привредним друштвима – ЗПД РС, *Сл. гласник РС*, бр. 127/08, 58/09, 100/11 и 67/13.

⁷ Закон о предузећима – ЗОП ФБиХ, *Сл. новине Федерације БиХ*, бр. 2/95 и 8/96.

⁸ Закон о привредним друштвима – ЗПД ФБиХ (1999), *Сл. новине Федерације БиХ*, бр. 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07, 84/08, 88/08, 7/09, 63/10 и 75/13.

⁹ Закон о привредним друштвима – ЗПД ФБиХ, *Сл. новине Федерације БиХ*, бр. 81/15.

¹⁰ Закон о предузећима – ЗОП БД, *Сл. гласник Брчко Дистрикта БиХ*, бр. 10/02, 14/02, 1/03, 8/03, 4/04, 19/07, 34/07, пречишћени текст 49/11.

ства праксе када су у питању поједини институти.¹¹ Промјене у нашем привредном законодавству неријетко су вршене простим преузимањем страних законских рјешења, могло би се рећи на силу, без претходне анализе да ли таква рјешења заиста одговарају нашим потребама? Тако, нпр. смањење минимума новчаног дијела основног капитала у друштву са ограниченом одговорношћу на свега 1 КМ у најмању руку може се окарактерисати као дискутабилно рјешење. На овај начин нестају значајне гаранције за повјериоце друштва које обезбјеђује основни капитал, а што може негативно да дјелује на комплетан привредни живот.

У наставку ћемо покушати приказати како се начин уређивања друштва са ограниченом одговорношћу мијењао у праву Босне и Херцеговине од 1988. године до данас и указати на одређене разлике које у том погледу постоје између законодавства Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко Дистрикта.

2. ОСНИВАЧИ, АКТИ, ПОСЛОВНО ИМЕ, ДЈЕЛАТНОСТ, СЈЕДИШТЕ И ОСНОВНИ КАПИТАЛ ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

У погледу оснивача и чланова друштва не постоје веће разлике између закона ентитета и Брчко Дистрикта. Оснивачи и чланови могу бити физичка и правна лица, како домаћа, тако и страна. Друштво се може основати као једночлано, што значи да је законодавство БиХ усклађено у том погледу са европским законодавством. Треба напоменути да је оснивање једночланих друштава са ограниченом одговорношћу било дозвољено још измјенама ЗОП-а СФРЈ из 1989. године.¹² Максималан број чланова према ЗПД-у РС и ЗОП-у БД је 50,¹³ док у важећем као и у претходном ЗПД-у ФБиХ није ограничен број оснивача. Раније важећим ЗОП-ом РС био је одређен максималан број од 30 чланова.¹⁴ Такође, нема законских сметњи да једно физичко или правно лице буде оснивач више једночланих друштава, уколико се та друштва не баве истом или сличном дјелатношћу.

За настанак и рад сваког привредног друштва важни су акти на којима оно почива. Сви важећи закони у Босни и Херцеговини предвиђају два акта, оснивачки акт и уговор чланова или статут. Акт о оснивању

¹¹ С. Царић, „Друштво са ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда* 3-6/1993, 39.

¹² Вид.: Закон о измјенама и допунама закона о предузећима, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 40/89, чл. 44; Б. Рилке, „Друштво са ограниченом одговорношћу према Предлогу Закона о предузећима из марта 1995.“, *Право и привреда* 3-6/1995, 248.

¹³ ЗПДРС, чл. 99 ст. 4; ЗОПБД, чл. 341, ст. 2.

¹⁴ ЗОПРС чл. 328, ст. 3.

друштва је обавезан и може се рећи да је најважнији акт друштва. Њиме се уређују питања од значаја за односе између друштва и трећих лица. По правној природи представља уговор уколико друштво оснива два или више лица, односно одлуку уколико се оснива једночлано друштво.¹⁵ То је хијерархијски највиши акт друштва, има обавезну форму (*forma ad solemnitatem*) и обавезно се подноси при регистрацији. У погледу форме постоје одређене разлике између важећих закона. Тако се у ЗПД-у РС прописује да оснивачки акт мора бити у писменој форми и нотарски обрађен,¹⁶ што значи да га сачињава сам нотар, пошто претходно сазна вољу оснивача, а уколико му оснивачи доставе унапријед припремљен приједлог акта, провјерава да ли тај приједлог има све обавезне елементе, односно да ли је у складу са позитивним прописима.¹⁷ С друге стране, у ЗПД-у ФБиХ и ЗОП-у БД тражи се, поред писмене форме, само овјера потписа оснивача,¹⁸ а идентично рјешење било је предвиђено и у ранијем ЗОП-у РС.¹⁹ То је мање захтјеван вид форме, јер надлежни орган само потврђује да су оснивачи потписали оснивачки акт, односно да је потпис на оснивачком акту управо њихов. Занимљиво је да се још у Трговачком закону за Краљевину Југославију захтијевала форма јавнобилежничког акта за тзв. правила друштва, а у ЗОП-у СФРЈ само писмена форма.²⁰

Што се тиче обавезних елемената оснивачког акта уочава се усклађеност законодавних рјешења у оба ентитета и Брчко Дистрикта. Оснивачки акт мора да садржи податке важне за трећа лица која улазе у било какве пословне односе са друштвом.²¹ Према ЗПД-у РС, оснивачки акт се мијења једногласном одлуком свих чланова, а могуће је одредити да се мијења већином гласова, значи техником рада друштва, али та већина не смије бити мања од обичне већине укупног броја чланова друштва.²² У ЗОП-у БД је прописано да се амандмани на оснивачки акт доносе двотрећинском већином гласова од укупног броја чланова, а уколико се повећавају обавезе чланова према

¹⁵ Вид: И. Јанковец, *Привредно право*, Службени лист СРЈ, Београд 1999, 44–46; М. Васиљевић, „Нови закони – нова привреда“, *Право и привреда* 5-8/2005, 16–18.

¹⁶ ЗПД РС, чл. 7, ст. 3.

¹⁷ Више вид.: И. Мојовић, „Улога нотара код регистрације пословних субјеката у Републици Српској“, *Правна ријеч* 32/2012.

¹⁸ ЗПД ФБиХ, чл. 304, ст. 1; ЗОП БД, чл. 342, ст. 1.

¹⁹ ЗОП РС, чл. 10, ст. 5.

²⁰ *Трговачки законик за Краљевину Југославију из 1937. године* – (ТЗКЈ), уредници: Момир Томић, Зоран Секулић, НИРО „Младост“, Београд 1990, чл. 418, ст. 1; ЗОП СФРЈ, чл. 82, ст. 1.

²¹ Вид: ЗПД РС, чл. 101; ЗПД ФБиХ, чл. 306; ЗОП БД, чл. 342, ст. 3.

²² ЗПДРС, чл. 168, ст. 1 и 2.

друштву, захтијева се једногласност, осим у случају доношења одлуке о повећању или смањењу основног капитала.²³

Други важан акт друштва са ограниченом одговорношћу јесте уговор чланова и/или статут. По правилу њима се уређују унутрашњи односи у друштву. У праву Републике Српске, друштво са ограниченом одговорношћу има уговор чланова, а акционарско друштво статут. Према ЗПД-у РС, његово постојање није обавезно, што није био случај са ранијим ЗОП-ом РС, који је познавао статут друштва умјесто уговора чланова и то као обавезан акт. Законодавац Федерације БиХ такође захтијева обавезно доношење статута, а идентична ситуација била је и у ранијем ЗПД-у ФБиХ. Ни у једном од ових закона није постављена јасна разлика између оснивачког акта, с једне стране, и уговора чланова, односно статута, с друге стране. На основу начела аутономије воље све што се уређује једним актом може се уредити и другим.²⁴ Међутим, између уговора чланова и статута не може се ставити знак једнакости. Уговором чланова више се уређују питања међусобног односа чланова као што су: број гласова у органима друштва, начин расподјеле добити и сношења губитака, право вета на поједина питања и сл. Статут је, с друге стране, више усмјерен на унутрашњу организацију друштва и њиме се уређује нпр. постојање одређених органа друштва, њихов рад, надлежности и сл. Уговор чланова може постојати и када није предвиђен законом, по начелу аутономије воље. Исто тако, статут може постојати ако оснивачи у оснивачком акту предвиде његово постојање и садржину. Према ЗОП-у СФРЈ било је обавезно доношење статута, односно правила друштва.²⁵

Друштво има своје пословно име, дјелатност и сједиште. То су његови конститутивни елементи који се обавезно уносе у оснивачки акт и статут. Пословно име, фирма или назив предузећа, односно привредног друштва има обавезне и факултативне елементе. Сва три закона као обавезни елемент предвиђају скраћеницу д.о.о., с тим да се у ЗПД-у РС од обавезних елемената предвиђа још и пословно име у ужем смислу и истицање посебног стања у коме се друштво може наћи, као што су стечај или ликвидација. У ЗОП-у РС и ЗОП-у СФРЈ као обавезни елементи, били су предвиђени још и сједиште и дјелатност друштва. Сви закони предвиђају да пословно име мора бити на једном од службених језика, као и различите начине његове заштите. Иначе, термин фирма често се у свакодневном говору користи као синоним за термин

²³ ЗОП БД, чл. 383.

²⁴ Вид: Д. Марковић-Бајаловић, *Право привредних друштава*, Источно Сарајево 2011, 143.

²⁵ ЗОП СФРЈ, чл. 106.

привредно друштво, па је боље ако законодавац употребљава термин пословно име, што је учињено само у ЗПД-у РС.

У погледу слободe оснивача у избору дјелатности друштва нема општих ограничења. Друштво може обављати све дјелатности, изузев оних за које је посебним законима прописано да се могу обављати само у одређеној форми привредног друштва. Тако се посебним законима прописује да се поједине дјелатности, као што су банкарска и осигуравајућа дјелатност, дјелатност берзи и сл. морају обављати искључиво у форми акционарских друштава. Наиме, за обављање ових дјелатности неопходан је велики почетни капитал који најчешће обезбјеђује већи број лица. Та лица имају различит положај и интересе и, једноставно, друштво са ограниченом одговорношћу нема тај капацитет да се квалитетно изнесе са њиховим захтјевима и потребама. Унутрашња структура друштва са ограниченом одговорношћу није изграђена као што је то случај са акционарским друштвом. Управљачка функција није довољно раздвојена од оснивачке, не постоје адекватни механизми надзора, односно контроле и сл. Редовна је пракса да законом предвиђа обавеза преобликовања друштва са ограниченом одговорношћу у акционарско када достигне одређене лимите.²⁶ Код поменутих дјелатности, ти лимити су у старту превазиђени, а тичу се вриједности капитала друштва, броја оснивача, броја запослених, специфичности послова који се најчешће обављају на ширем простору или чак у више држава и сл. Трговачки законик за Краљевину Југославију је забрањивао да се осигуравајућа дјелатност обавља у форми друштва са ограниченом одговорношћу, а за поједине дјелатности је требало прибавити дозволу надлежног државног органа.²⁷

Када је ријеч о закључењу правних послова изван дјелатности друштва, постоји идентично рјешење у законима оба ентитета и Брчко Дистрикта да су ваљани правни послови који су закључени изван регистроване дјелатности друштва, под условом да су трећа лица, са којима су закључени ти послови, била савјесна.²⁸ У ЗОП-у СФРЈ било је предвиђено право друштва да обавља и друге дјелатности без регистрације, у мањем обиму, које служе дјелатности која је уписана у судски регистар, које се уобичајено врше уз регистровану дјелатност у мањем обиму или повремено или које доприносе потпунијем искоришћавању капацитета и материјала који се употребљава за вршење уписане дјелат-

²⁶ У ЗПД-у РС, чл. 99, ст. 5 захтијева се да ако број чланова друштва са ограниченом одговорношћу повећа изнад 50 и ако се тај број одржи у периоду дужем од годину дана, друштво мијења правну форму у форму акционарског друштва.

²⁷ ТЗКЈ, чл. 471.

²⁸ ЗПД РС, чл. 25, ст. 4; ЗПД ФБиХ чл. 7, ст. 2, ЗОП БД, чл. 6, ст. 4.

ности.²⁹ Тренутно рјешење важећег законодавства у Босни и Херцеговини у складу је са Првом компанијском директивом ЕУ по којој су важећи правни послови привредног друштва закључени изван регистроване дјелатности али само ако је трећа страна била савјесна.

Сједиште привредног друштва одређује се оснивачким актом и статутом.³⁰ Према ЗПД-у ФБиХ и ЗОП-у БД оснивачи су слободни да у оснивачки акт као сједиште одреде било које мјесто, док се у Републици Српској захтијева да сједиште буде у мјесту одакле се управља друштвом.³¹ Раније законодавство за сједиште је одређивало мјесто у коме се обавља дјелатност друштва.³² Сједиште друштва није обавезни дио пословног имена, већ факултативни.

3. УЛОГ И УДИО

Основна обавеза сваког оснивача, односно члана јесте уношење улога у друштво. Од ове обавезе ниједан оснивач односно члан не може бити ослобођен, нити се уношење улога може пребити. Такође, друштво не смије давати кредит члану за измирење ове обавезе. У случају да оснивач или члан закасни са овом обавезом, дужан је платити камату и/или надокнадити штету. Такође, неуношење улога од стране оснивача представља разлог за његово искључење.³³ Улози могу бити новчани и неновчани.

Закони о привредним друштвима ентитета и Брчко Дистрикта уређују институт новчаног улога у основи на истовјетан начин. Остаје нејасно да ли се новчаним улозима сматра искључиво ефектива или са њом изједначена средства плаћања, нпр. чек пошто ниједан закон нема став о томе.³⁴ Новчани улози уплаћују се на привремени рачун код банке који се отвара за потребе оснивања друштва. У ЗПД-у ФБиХ и у ЗОП-у БД прописано је да минималан новчани улог сваког оснивача мора бити најмање 100 КМ.³⁵ Раније важећим ЗПД-ом ФБиХ било је предвиђено да минималан појединачни, новчани улог мора бити најмање 2000 КМ.³⁶ Измјенама овог закона из 2003. године, тај праг

²⁹ ЗОП СФРЈ, чл. 149, ст. 2.

³⁰ ЗПД ФБиХ, чл. 9, ЗОП БД, чл. 8.

³¹ ЗПД РС, чл. 1.

³² ЗОП СФРЈ, чл. 150; ЗОП РС, чл. 22.

³³ О разлозима и поступку искључења члана више вид.: М. Николић, „Искључење члана из друштва са ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда* 1-4/2009, 212–221.

³⁴ Више вид.: Д. Марковић Бајаловић (2011), 48–49.

³⁵ ЗПДФБиХ, чл. 314 ст. 2; ЗОПБД, чл. 343, ст. 1.

³⁶ ЗПД ФБиХ (1999), чл. 314.

је смањен на 100 КМ³⁷ и задржан је до данас.³⁸ У ЗОП-у РС прво је био прописан минималан новчани улог од 500 КМ,³⁹ па је тај износ смањен на 100 КМ.⁴⁰ Важећим ЗПД-ом РС не прописује се минималан појединачни новчани улог оснивача. ЗОП-ом СФРЈ није био предвиђен минималан појединачни улог оснивача, али Трговачким закоником за Краљевину Југославију из 1937. године јесте.

Много дискутабилније је питање неновчаних улога. Према позитивном праву Републике Српске неновчани улози могу бити у стварима, правима, удјелима и акцијама у другим друштвима, као и у извршеном раду и услугама.⁴¹ Према ЗПД-у ФБиХ и ЗОП-у БД неновчани улози могу бити у стварима и правима, с тим што се у ЗОП-у БД под стварима и правима сматрају и предузећа или дијелови предузећа.⁴² Ствари могу бити покретне и непокретне. Такође, предмет улога може бити и будућа ствар. Права као предмет улога у друштво могу бити само имовинска права, тј. она која се могу изразити у новцу и нису везана за одређену личност. То би била стварна, облигациона, права интелектуалне својине и сл. Акције и удјели у другом привредном друштву погодни су као улог, јер права на акцијама и удјелима чине дио имовине њихових имаоца. У случају да се акције или удјели уносе у друштво као улог, неопходно је посебну пажњу посветити правилној процјени њихове вриједности која варира, зависно од пословања привредног друштва чији основни капитал чине те акције или удјели и других услова на тржишту.⁴³ Уколико привредно друштво које је предмет улога у друштво које се оснива послује негативно, новоосновано друштво стећи ће више обавеза него права, што значи да такав улог није подобан. Неспретна је одредба ЗОП-а БД по којој се предузећа или њихови дијелови сматрају истовремено и стварима и правима. Сматрамо да се удио у другом привредном друштву у овом случају може окарактерисати као право јер се у правној литератури тако и дефинише, као скуп права и обавеза.⁴⁴ Такође, боље би било да се умјесто термина „предузеће“ као улог у друштво, наводе акције и удјели у другом друштву, као

³⁷ Закон о измјенама и допунама Закона о привредним друштвима, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 29/03, чл. 70.

³⁸ ЗПД ФБиХ, чл. 307, ст. 2.

³⁹ ЗОП РС, чл. 331, ст. 2.

⁴⁰ Закон о измјенама и допунама Закона о предузећима, *Сл. гласник Републике Српске*, бр. 38/03, чл. 4.

⁴¹ ЗПДРС, чл. 14 и 105.

⁴² ЗПД ФБиХ, чл. 307, ст. 4; ЗОП БД, чл. 343, ст. 2 и 3.

⁴³ Вид: ЗОП БД, чл. 153, ст. 2.

⁴⁴ Вид. стр. 10 овог рада.

што то чини законодавац Републике Српске. Сам појам предузећа је комплексан и има веома широко значење.⁴⁵

Посебно важно јесте питање рада и услуга као предмета улога у друштво са ограниченом одговорношћу. Извршени рад и пружене услуге као предмет неновчаних улога дозвољени су само ЗПД-ом РС. Оправдано се може поставити питање због чега? Основни проблем са радом и услугама, као предметом улога у друштвима капитала, јесте што се над њима не може спровести принудно извршење и што их је тешко вредновати, односно правилно процијенити. Друштва лица погодна су форма за лично ангажовање ортака, а неограничена солидарна одговорност јака је гаранција за повјериоце ових друштава, тако да се не поставља питање да ли рад и услуге могу бити предмет улога. Међутим, када је ријеч о друштвима капитала много је више разлога да се рад и услуге не дозволе као предмет улога. Ограничена одговорност чланова и низак законски минимум основног капитала представљају реалну опасност за повјериоце ових привредних друштава да неће имати из чега намирити своја потраживања, нарочито ако нису обезбјеђена. На овај начин жели се олакшати оснивање привредних друштава и подстаћи привредна активност али, чини се, на штрб пословне сигурности. Ранијим ЗОП-ом РС изричито су били забрањени улози у раду и услугама,⁴⁶ а у ЗОП-у СФРЈ поред новца као предмет улога наводе се само ствари и права.⁴⁷ Трговачки законик за Краљевину Југославију из 1937. године прописивао је да само ствари могу бити предмет неновчаног улога, и то само изузетно, ако је та врста улога била предвиђена актима друштва.

Неновчани улози морају имати имовинску вриједност и морају бити правилно процијењени, односно морају бити изражени у новцу. Разлог због кога је то тако, јесте што се на основу те процјене утврђује вриједност основног капитала, а затим и вриједност удјела појединог члана, односно обим његових права и обавеза у друштву. Сва три важећа закона у БиХ предвиђају да процјену неновчаних улога врше сами оснивачи, а могу је повјерити и трећим лицима. Опис свих улога, њихова вриједност и начин процјене обавезно се уносе у оснивачки акт друштва.⁴⁸ Занимљиво је примјетити да је према раније важећем ЗОП-у РС било обавезно ангажовање овлашћеног процјенивача за улоге који прелазе одређени износ.⁴⁹ Овакво рјешење у служби је веће

⁴⁵ Вид.: М. Васиљевић, *Компанијско право – Право привредних друштава*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2013, 45.

⁴⁶ ЗОПРС, чл. 332, ст. 2.

⁴⁷ ЗОП СФРЈ, чл. 104, ст. 3.

⁴⁸ Вид.: ЗПДРС, чл. 110, ст. 1, тач. г); ЗПДФБиХ, чл. 40, ст. 1 и 2; ЗОП БД, чл. 342, ст. 4.

⁴⁹ ЗОПРС, чл. 190 у вези са чл. 332, ст. 6.

правне сигурности, јер се спречава подкапитализација друштва. Без обзира на то да ли је ангажовање процјенивача обавезно или не, оснивачи сачињавају и потписују свој извјештај у коме изражавају сагласност са вриједношћу неновчаних улога свих оснивача.

Што се тиче времена уплате и уноса улога, у ЗПД-у ФБиХ захтијева се да новчани и неновчани улози у цјелини унесу у друштво до регистрације друштва, а по ЗОП-у БД до подношења пријаве за упис у регистар.⁵⁰ Према ЗПД-у РС новчани дио основног капитала мора се уплатити до регистрације друштва. Питање неновчаних улога у ЗПД-у РС није уређено па је то најбоље учинити актима друштва, док закони Федерације БиХ и Брчко Дистрикта не остављају могућност другачијег рјешења актима друштва, јер су предметне норме императивног карактера. Прије измјена ЗПД-а РС којима је смањен основни капитал друштва са ограниченом одговорношћу на 1 КМ, постојала је законска обавеза да се половина новца мора уплатити до регистрације друштва, а друга половина у року од двије године од регистрације.⁵¹ Истовјетно рјешење било је предвиђено и у ЗОП-у РС, с тим што је у погледу неновчаних улога постојала обавеза уношења до регистрације друштва.⁵² Питање времена уплате, односно уноса улога у друштво у ЗОП-у СФРЈ било је остављено на уређивање актима друштва. Трговачким закоником за Краљевину Југосавију из 1937. године захтијевало се да половина или четвртина новчане вриједности основног капитала, зависно од његове вриједности, уплати до регистрације друштва, а улози у стварима да се унесу у потпуности.

Уношењем односно уплатом улога, стиче се удио у друштву. Удио представља скуп права и обавеза које члан има према друштву.⁵³ Сваки члан има само један удио и њихова вриједност, односно величина, може бити различита. Претпоставка је да сви удјели дају иста права и обавезе, с тим што њихов обим зависи од величине удјела. Међутим, сходно начелу приватне аутономије, актима друштва могуће је појединим члановима гарантовати одређене предности у имовинским правима и такви удјели се називају се приоритетним. Важећи закони о привредним друштвима у Босни и Херцеговини не садрже одредбе о приоритетним удјелима, што не значи да су забрањени и њихово постојање може се предвидјети актима друштва иако их закон не предвиђа. Приоритетне

⁵⁰ ЗПДФБиХ, чл. 307, ст. 4; ЗОП БД чл. 343, ст. 4.

⁵¹ ЗПДРС, ранији чл. 107, ст. 1.

⁵² ЗОП РС, чл. 194, ст. 6 у вези са чл. 332, ст. 6.

⁵³ Више вид.: Д. Миленовић, *Субјекти привредног права*, Правни факултет у Нишу, Ниш 2006, 222–234; Д. Марковић Бајаловић (2011), 154–160.

удјеле познавали су ЗОП РС⁵⁴ и Трговачки законик за Краљевину Југославију из 1937. године који су их изједначавали са приоритетним акцијама код акционарских друштава.

4. ОСНОВНИ КАПИТАЛ

Основни капитал друштва формира се уношењем улога оснивача у друштво и представља укупну вриједност удјела у друштву.⁵⁵ Његова функција је вишеструка.⁵⁶ Најприје, основним капиталом се повјериоцима друштва гарантује да постоји одговарајућа имовина из које ће њихово потраживање бити намирено. То је гарантна функција. Формирањем основног капитала, друштво стиче неопходна средства како би отпочело са обављањем своје дјелатности. Такође, увидом у основни капитал одређује се величина удјела, односно обим права и обавеза чланова. Удио се најчешће изражава у постоцима и збир свих удјела чини укупан основни капитал друштва.

У домаћем праву основни капитал је дуго био категорија о којој се није расправљало. Законима се прописивао минималан износ новчаног дијела основног капитала, како за акционарска, тако и за друштва са ограниченом одговорношћу. Међутим, под утицајем страног, нарочито англосаксонског права, које не познаје категорију минималног основног капитала његова улога је постајала мања и у нашем праву, а у неким случајевима је потпуно нестала. Тако се у праву Босне и Херцеговине измјенама закона минималан износ основног капитала стално смањивао за сва друштва капитала. Најдаље је отишло законодавство Републике Српске у коме је минималан износ основног капитала за друштва са ограниченом одговорношћу, након најновијих измјена ЗПД-а, сведен на свега 1 КМ.⁵⁷ Првобитно је ЗПД-ом РС био предвиђен основни капитал од 2000 КМ,⁵⁸ а ранијим ЗОП-ом РС износ од 5000 КМ.⁵⁹ Према ЗПД-у ФБиХ минималан износ основног капитала најприје је износио 15.000 КМ,⁶⁰ али је измјенама овог закона из 2003. године тај износ смањен на 2000 КМ.⁶¹ Према новом ЗПД-у ФБиХ

⁵⁴ ЗОП РС, чл. 359; ТЗКЈ, чл. 447.

⁵⁵ ЗПДРС, чл. 13, ст. 12.

⁵⁶ Више вид.: Д. Миленовић, „Процена неновчаних улога у друштву са ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда* 5-8/2005, 117–120.

⁵⁷ Закон о измјенама и допунама закона о привредним друштвима, *Сл. гласник Републике Српске*, бр. 67/13, чл. 4.

⁵⁸ ЗПД РС, чл. 107.

⁵⁹ ЗОП РС, чл. 331, ст. 1.

⁶⁰ ЗПД ФБиХ (1999), чл. 314, ст. 1.

⁶¹ Закон о измјенама и допунама закона о привредним друштвима, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 29/03, чл. 314, ст. 1.

тај износ је даље смањен на 1000 КМ.⁶² ЗОП-ом БД одређен је минималан износ основног капитала од 2000 КМ.⁶³

Спуштањем вриједности минималног основног капитала поспјешује се и олакшава оснивање ових привредних друштава. Међутим, овим се у много чему смањује пословна сигурност јер гарантна функција основног капитала изостаје. Одређивањем вишег износа основног капитала оснивачи показују озбиљност и вјеру у успјех свог привредног подухвата, што представља одређену сигурност за њихове пословне партнере који ће се лакше одлучити за пословање са њима. Ово је нарочито значајно када је у питању пословање са банкама и добијање кредита. С друге стране, ни превисоко одређена вриједност основног капитала није добра ни потребна, јер постоје различита средства обезбјеђења која стоје на располагању повјериоцима, помоћу којих могу обезбиједити своја потраживања. Законска рјешења у погледу минималне вриједности основног капитала за друштва са ограниченом одговорношћу у Федерацији БиХ и Брчко Дистрикту су коректна, што се, ипак, не може рећи за право Републике Српске. Овакви и слични експерименти могу бити прилично скупи и негативно се одразити на цјелокупни привредни систем Републике Српске и Босне и Херцеговине, у коме, како се види, друштво са ограниченом одговорношћу има изузетан значај.

5. УПРАВЉАЊЕ ДРУШТВОМ СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

Једна од основних карактеристика друштава капитала, сходно томе и друштва са ограниченом одговорношћу, јесте обавезно постојање органа, за разлику од друштава лица, која не морају имати и често немају никакве органе. У друштвима постоји скупштина у којој су заступљени сви чланови, а поред ње ту су још органи управљања и надзора који се могу организовати на различите начине.⁶⁴ У складу са важећим законима о привредним друштвима у Босни и Херцеговини, обавезни органи друштва са ограниченом одговорношћу су скупштина и управа. Остали органи, које ти закони помињу, факултативног су карактера. На основу принципа приватне аутономије, оснивачима је остављено на вољу да организују друштво онако како њима највише одговара, уз поштовање законског минимума. Тако је могуће да друштво буде врло једноставно организовано, само са директором као органом управе или да има

⁶² ЗПД ФБиХ, чл. 307, ст. 1.

⁶³ ЗОП БД, чл. 343, ст. 1.

⁶⁴ Више вид.: Д. Вујисић, „Структура органа привредних друштава“, *Право и привреда* 5-8/2005, 205–219.

прилично сложену структуру са низом пословодних и надзорних органа. Све то зависи од величине самог друштва, вриједности капитала, врсте дјелатности, броја запослених и сл. Уколико је друштво мање, имаће простију организацију. Такође, код мањих друштава власничка структура, најчешће неће бити одвојена од управљачке, односно чланови друштва ће и управљати друштвом, а могуће је и да се лично радно ангажују у обављању дјелатности.

Што се тиче управљања друштвима капитала, у упоредном праву и пракси постоје два модела, и то једнодоми и дводомни модел управљања. Основна разлика је у томе што се код једнодомног модела управа друштва састоји само од једног органа, који може бити организован као инокосни или колективни. Значи, управу може чинити једно или више лица, која се најчешће зову директори. За колективни орган најчешће се употребљава термин управни одбор или борд директора и сл. У привредним друштвима која се котирају на берзи, разликују се извршни и неизвршни чланови управе. Извршни чланови воде послове и заступају друштво и неизвршни, односно независни чланови обављају надзорну функцију. У дводомној систему, надзорна функција је формално одвојена у виду надзорног одбора, који се издваја као засебан обавезни орган. Надзорни одбор бира чланове управног одбора и контролише њихов рад.

Разликовање једнодомног или дводомног система органа има велики значај код акционарских друштава, али не и код друштва са ограниченом одговорношћу. Друштво са ограниченом одговорношћу погодно је за мање привредне подухвате за које није потребан велики почетни капитал и у коме учествује мањи број оснивача и запослених, те нема потребе за неком сложенијом унутрашњом структуром. Надзорни одбор, као обавезан орган у друштвима са ограниченом одговорношћу, није предвиђао ниједан од раније важећих закона Југославије и БиХ почевши од Трговачког закона за Краљевину Југославију из 1937. године. Ти закони наводили су га редовно као факултативни орган, а само у посебним случајевима као обавезан, и одређивали његов положај и надлежности. У ЗПД-у РС заступљен је чисти једнодоми систем управљања по коме су обавезни органи скупштина и управа друштва. Управа друштва може бити организована у виду инокосног органа, као директор, или у виду колективног, као управни одбор. Надзорни одбор се не спомиње. Законодавац Федерације БиХ као обавезне органе предвидио је скупштину друштва и управу, коју чини једно или више лица. Надзорни одбор је факултативан орган, а његово формирање је обавезно уколико друштво има више од десет чланова или уколико вријед-

ност основног капитала прелази 1.000.000 КМ и друштво има најмање два члана.⁶⁵ Према ЗОП-у БД обавезни органи су скупштина друштва и један или више директора, док је надзорни одбор факултативан орган. У ЗОП-у РС и раније важећем ЗПД-у ФБиХ постојала су слична рјешења као у важећем ЗПД-у ФБиХ.⁶⁶ Ти закони усвајали су дводомни модел управљања са надзорним одбором као факултативним органом, а само у посебним случајевима постојала је обавеза његовог формирања. Слично рјешење било је предвиђено и Трговачким закоником за Краљевину Југославију из 1937. године. ЗОП СФРЈ предвиђао је, поред скупштине, слjedeће органе друштва са ограниченом одговорношћу: управни и надзорни одбор и раднички савјет, док је пословодну функцију обављао директор или пословодни одбор. Међутим, постојање управног и надзорног одбора, као и скупштине, није било обавезно, већ су то били факултативни органи.⁶⁷

6. ЗАКЉУЧАК

Друштво са ограниченом одговорношћу, уз акционарско друштво, представља најважнији облик привредног организовања у праву Босне и Херцеговине. Аргументата за овакву тврдњу има много, узимајући у обзир број регистрованих друштава, вриједност њиховог капитала и сл. С обзиром на то да је све подложно промјенама, током година мијењала су се и законска рјешења којима се уређује друштво са ограниченом одговорношћу. Те промјене често су биле резултат усклађивања домаћег права са правом ЕУ и може се приметијети да су углавном ишле ка олакшању оснивања ових друштава, при чему је акценат стављен на финансијско олакшање и убрзање поступка оснивања. Законска рјешења којима је уређивано друштво са ограниченом одговорношћу највише су се мијењала у Републици Српској. То најбоље показује *de facto* укидање категорије минималног износа основног капитала, што није случај са законодавством Федерације БиХ и Брчко Дистрикта, гдје је минимална вриједност основног капитала смањивана, али ипак задржана на, колико-толико, озбиљном нивоу. Значајне промјене направљене су и у погледу начина управљања друштвом, јер се у ЗПД-у РС уводи једнодомни начин управљања, што је јединствен случај, посматрано у односу на остале законе у сфери права привредних друштава који

⁶⁵ ЗПД ФБиХ, чл. 340.

⁶⁶ Више вид.: Д. Марковић-Бајаловић, *Привредне организације у праву Републике Српске и упоредном законодавству*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2005, 57–90.

⁶⁷ ЗОП СФРЈ, чл. 106, ст. 2, 4 и 5.

су важили или важе на простору Босне и Херцеговине. У Федерацији БиХ важећи закон, донесен 2015. године, задржао је дводоми модел управљања. С обзиром на динамичност привредног живота, неспорно је да је у одређеним временским интервалима неопходно вршити одговарајуће промјене закона у привредној сфери како се не би кочио привредни напредак. Међутим, у томе треба бити врло опрезан. Стварање повољнијег привредног амбијента значи олакшање привредног дјеловања, али не на штрб правне и пословне сигурности. Остаје да се види у ком смјеру ће ићи даља промјена законског уређивања друштва са ограниченом одговорношћу, а да ли ћемо испред тих промјена ставити позитиван или негативан предзнак, показаће вријеме и пракса.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Васиљевић, Мирко, „Нови закони – нова привреда“, *Право и привреда* 5-8/2005;
2. Васиљевић, Мирко, *Компанијско право – Право привредних друштава*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2013;
3. Вујисић, Драган, „Структура органа привредних друштава“, *Право и привреда* 5-8/2005;
4. *Закон о предузећима са коментаром, обрасцима и примерима аката за практичну примену закона*, уредници: Младен Косовац, Благоје Граховац, Љиљана Радосављевић, Народна Књига, Београд 1989;
5. Јанковец, Ивица, *Привредно право*, Службени лист СРЈ, Београд 1999;
6. Марковић-Бајаловић, Дијана, *Право привредних друштава*, Источно Сарајево 2005;
7. Марковић-Бајаловић, Дијана, *Привредне организације у праву Републике Српске и упоредном законодавству*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2005;
8. Миленовић, Дара, „Процена неновчаних улога у друштво са ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда* 5-8/2005;
9. Миленовић, Дара, *Субјекти привредног права*, Правни факултет у Нишу, Ниш 2006;
10. Мојовић, Ирена, „Улога нотара код регистрације пословних субјеката у Републици Српској“, *Правна ријеч* 32/2012;
11. Николић, Младен, „Искључење члана из друштва са ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда* 1-4/2009;
12. Рилке, Бојана, „Друштво са ограниченом одговорношћу према предлогу закона о предузећима из марта 1995.“, *Право и привреда* 3-6/1995;

13. *Трговачки закон за Краљевину Југославију из 1937. године*, уредници: Момир Томић, Зоран Секулић, НИРО „Младост“, Београд 1990;
14. Царић, Славко, „Друштво са ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда* 3-6/1993.

Правни прописи

1. Закон о измјенама и допунама закона о предузећима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 38/03;
2. Закон о измјенама и допунама закона о предузећима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 40/89.
3. Закон о измјенама и допунама закона о привредним друштвима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 67/13;
4. Закон о измјенама и допунама закона о привредним друштвима Федерације БиХ, *Службене новине ФБиХ*, бр. 29/03;
5. Закон о предузећима Брчко Дистрикта, *Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ*, бр. 10/02, 14/02, 1/03, 8/03, 4/04, 19/07, 34/07, пречишћен текст 49/11;
6. Закон о предузећима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 24/98, 62/02, 66/02, 38/03, 97/04 и 34/06;
7. Закон о предузећима СФРЈ, *Службени лист СФРЈ*, бр. 77/88, 40/89, 46/90 и 61/90;
8. Закон о предузећима Федерације БиХ, *Службене новине Федерације БиХ*, бр. 2/95 и 8/96;
9. Закон о привредним друштвима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 127/08, 58/09, 100/11 и 67/13;
10. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ, *Службене новине Федерације БиХ*, бр. 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07, 84/08, 88/08, 7/09, 63/10 и 75/13;
11. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ, *Службене новине Федерације БиХ*, бр. 81/15;

Интернет извори

1. Регистри пословних субјеката у Босни и Херцеговини – <http://bizreg.pravosudje.ba>;
2. Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске – <http://www.apif.net>.

Senior Teaching Assistant Dorđe Perišić, LL.M.

Faculty of Law, University of East Sarajevo

THE PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF A LIMITED LIABILITY COMPANY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

A limited liability company, as one as, a form of company, represents a very important and frequent form economic organization everywhere in the world, as well as in our country. This form of the company was introduced into the legal system of the former Yugoslavia by the Commercial code for the Kindom of Yugoslavia from 1937 and it was regulated again only bu the 1988. Law on enterprises of the SFRJ. After a collapse of a common state, in Bosnia and Hercegovina, company law was found within the competense of the Entities and the Brcko District, so that limited liability company was governed by entity laws on enterprises or company. In the period from 1988. until now, the legal regulation of a limited liability company has suffered some change, which were largely the result of adjusting the existing legal framework of the European Union regulations. The changes mainly concerned the manner of manegmant of the company and issues related to core capital. In that sense, the most active was the law-marker of Republica Srpska. By the Law of Companies of the Republic of Srpska of 2008. the two-tier system of managing the company was replaced by unicameral, and the most significant changes related to do fixed capital were related to do reduction of the minimum amount of the monetary part of the share capital, which in the Republic of Srpska since 2013., is 1 KM. When comparing the ways of regulating a limited liability company in the laws on companies of Republic of Srpska, the Federation BiH and the Law on Enterprises of the Brcko District, there is a lack of uniformity, this raisin the issue of the need for harmonization of the legal regulation of a limited liability company within BiH.

Key words: *A limited liability company; Constitutive act; Administration; Stake; Share.*